

סוגיות בדף היומי

מכות י"א. "לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו"

בספר במדבר (כ', כ"ט) נא' "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל". בספר דברים (ל"ד, ז' ח') נא' "ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לחו ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלושים יום ויתמו ימי בכי אבל משה".

יש כאן הבדל בין הבכי על אהרן הכהן לבין הבכי על משה רבינו. אם אצל אהרן הכהן נאמר ויבכו אותו כל בית ישראל, אצל משה רבינו נאמר רק ויבכו בני ישראל. עמד על כך רש"י בפר' "וזאת הברכה" וזוהי תשובתו: בני-ישראל – הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו, ובין אשה לבעלה, נא' כל בית ישראל; זכרים ונקבות.

הגאון בעל "המשך חכמה" בפר' חוקת מסביר את הדברים באופן נפלא ע"פ דברי המשנה שלנו. בפסוק נאמר על הרוצח בשוגג שיצא לעיר מקלט "וישב בה עד מות הכהן הגדול", ובמש' התבאר אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בגדים מחזירים את הרוצח, עד כדי כך שהמש' מסיימת: "לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו". מעתה מסביר המשך חכמה מובנים היטב דברי הפסוק ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל. פסוק זה בא ללמדנו שבמשך 40 שנות היות ישראל במדבר לא קרה שום מקרה של הריגה בשוגג, שהרי אילו היה מקרה של הריגה בשוגג היה אותו רוצח חייב לגלות שהרי מבואר אצלנו במס' מכות י"ב: ת"ר ושמתו לך מקום וגו' ושמתו לך בחיך מקום במקומך אשר ינוס שמה מלמד שהיו ישראל מגלים במדבר, להיכן מגלין למחנה לויה. ז"א שגם בדור המדבר היה מוכן מחנה הלוויה לקלוט רוצחים בשוגג.

סבור הגאון רבי מאיר שמחה שמה שנא' מלמד שהיו ישראל מגלים במדבר, אין הכוונה שבאמת קרה כזה מקרה, אלא שניתן דין שאילו היה רוצח בשוגג הוא היה גולה למחנה לויה, והדבר נכתב ברמז כאן בפטירתו של אהרן הכהן, שהרי סביר להניח שאילו היה רוצח בשוגג נמצא במחנה לויה בדור המדבר לא יכל לבכות בלב שלם על מותו של אהרן, שהרי מותו של אהרן הביא לו את הגאולה, את הרווח של היציאה מגלות חזרה אל משפחתו, וכאשר התורה כותבת ויבכו מתכוונת התורה לבכי אמיתי מקירות הלב, רוצח בשוגג כאשר הוא שומע שהכהן הגדול מת, הוא לא יכול לבכות בכי אמיתי, הרי סוף סוף יש לו שמחה על יציאתו מן הגלות, ולכן יש חשיבות לתורה להדגיש שכאשר אהרן הכהן מת בכו אותו כל בית ישראל, בלי יוצא מן הכלל, דבר זה בא ללמדנו שלא היתה תופעה של הריגה בשוגג 40 שנה במדבר.

יש אבל לכאורה מקום לתמוה על דברי ה"משך חכמה" ולהסביר את הפסוקים אולי בצורה אחרת. המשנה אומרת כך: אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים ואחד שעבר ממשיחותו מחזירין את הרוצח, ובג' בדף י"א: מתבאר שאלה "במיתת אחד מהם הוא חוזר או במיתת כולם", ז"א אדם שנגמר דינו לגלות כאשר כיהנו יותר מכהן גדול אחד, כגון שהיה כהן גדול משמש, והיה כהן גדול

שעבר, וכל כיו"ב, האם יחזור הרוצח במיתת אחד מהם או דווקא במיתת כולם. הגמ' נשאלת בשאלה, והרמב"ם פוסק שאין הרוצח יוצא אלא במיתת כולם. מעתה יש מקום להעיר כך: הגמ' במס' זבחים ק"א: אומרת "אמר רב: משה רבינו כהן גדול היה וחולק בקודשי שמים היה, שנא' "מאיל המלואים למשה היה למנה". בדף ק"ב. מובאת מחלוקת האם משה רבינו היה כה"ג רק בשמונת ימי המלואים או שלא פסקה ממנו כהונה אלא רק מזרעו. וכך נא' שם: חכמים אומרים לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלואים בלבד, וי"א לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה שנא' "ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבט הלוי", בכל מקרה ברור שבשמונת ימי המלואים היה משה רבינו כהן גדול, וגם אם אחר שמונת ימי המלואים פסקה כהונה גדולה ממשה, והרי לכאורה לא גרע משה מדין כהן שעבר, שגם הוא מחזיר את הרוצח, ואם כך גם אם נניח שהיו במדבר רוצחים בשוגג שגלו לעיר מקלט, לא היו אותם רוצחים יכולים לחזור במיתתו של אהרן הכהן, שהרי במיתת כולם הוא חוזר ומשה רבינו עדיין קיים, והרי משה רבינו אף הוא כה"ג. לא מבעיא לדעת היש אומרים שמשה רבינו המשיך לשמש בכהונה גדולה עד יום מותו, אלא אף לדעת חכמים הרי הוא לא יותר גרוע מכהן גדול שעבר, כך שאין שום רמז לכך ממה שנא' על אהרן הכהן ויבכו אותו כל בית ישראל, שלא היו רוצחים בשוגג, בהחלט יתכן שהדבר כן קרה וכפי שמשמע מלשון הגמ' אצלנו במס' מכות אותה ציטטנו "מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר" משמע שכך באמת נהגו בפועל אלא שאותם רוצחים יכלו לבכות על מותו של אהרן שהרי מיתתו של אהרן עדיין לא הוציאה אותם מעיר המקלט כל עוד משה רבינו קיים.

ולא די בהערה זו על דברי הגאון בעל המשך חכמה, ניתן ברעיון זה להסביר כמין חומר את סתירת הפסוקים. רש"י עמד על כך בפר' וזאת הברכה, שאצל אהרן הכהן נאמר "כל בית ישראל", ואילו אצל משה רבינו לא נא' "כל בית ישראל" לדברינו ניתן להסביר את העניין כך: הרי היו רוצחים בשוגג בדור המדבר, כפי שמשמע מלשון הגמ' "שהיו ישראל מגלין במדבר", אותם רוצחים בשוגג כאשר אהרן הכהן מת בכו יחד עם כל בית ישראל, לא היתה להם שום סיבה לשמוח, משום היותו של משה רבינו קיים, והרי משה רבינו אף הוא כהן גדול היה, מה שאין כן כאשר מת גם משה רבינו, אז באמת יצאו אותם רוצחים ממחנה לויה, חזרה לבתיהם, לכן לא נא' בתורה אצל משה רבינו "כל בית ישראל", משום שאותם רוצחים לא יכלו לבכות מקירות ליבם כסיבתו של הגאון בעל המשך חכמה, שהרי מותו של משה רבינו הוציא אותם מעיר המקלט חזרה לבתיהם, ולמרות שגם אלעזר ואיתמר ופנחס שמשו בכהונה גדולה, אבל המינוי שלהם היה מינוי מאוחר יותר ומינוי זה כאשר הוא מתבצע אחר יציאתו של הרוצח מעיר המקלט, שוב אין הרוצח תלוי במות הכהן הגדול הזה, נמצא שבדיק נפלא לא כתבה התורה אחר מותו של משה רבינו "ויבכו אותו כל בית ישראל".

(האדמו"ר מטאלנא שליט"א)